

ЛІСОВІ АНТРОПОГЕННІ ЛАНДШАФТИ ЗАПЛАВИ ПІВДЕННОГО БУГУ

О.Д. ЛАВРИК, кандидат геогр. наук
*Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини*

В.С. БЕРЧАК, аспірант
*Вінницький державний педагогічний університет
імені М. Коцюбинського*

У відповідності до класифікації лісових антропогенних ландшафтів сучасні заплавні ліси долини Південного Бугу відносяться до підкласів умовно-натуральних і лісокультурних.

Упродовж минулих століть умовно-натуральні ліси заплави люди знищували для опалення, будівництва човнів, дерев'яних млинів, мостів, гребель й загат, створення «живих парканів» для полів та городів тощо. Основними деревоутворюючими породами таких лісів є роди верби, вільхи й тополі. Завдяки своїм головним рисам – вологолюбності та здатності активно розвиватися вегетативним шляхом, заплавні ліси швидко та стихійно відновлювали свої площі. Крім того ці породи поступаються цінними якостями для деревообробної промисловості в порівнянні з іншими, тому в масовому виробництві меблів і конструкційних елементів використовуються мало, що дозволяє зберегти ліси від знищення.

Зараз умовно-натуральні заплавні ліси розповсюджені островами (площами 0,5–3 га) та властиві для тих ділянок, де низькі заплави розширюються. Там, де заплава вузька, на її притерасній частині поширені грабово-дубові асоціації з домішками ліщини звичайної (*Corylus avellana* L.), робінії звичайної (*Robinia pseudoacacia* L.), клена польового (*A. campestre* L.), ясена звичайного (*Fraxinus excelsior* L.), глоду українського (*C. ucrainica* Pojark), які характерні для схилів та надзаплавних терас.

У заплаві верхньої та середньої течій Південного Бугу зростають чорновільшанники й вербняки. Вербняки займають прируслову та центральну частину заплави. Їх деревостан формують верба ламка, верба біла та верба козяча. Висота дерев 9–11 м, середній діаметр стовбурів 16–19 см. У підліску домінують верба вушката, верба гостролиста, верба тритичинкова (*S. triandra* L.), верба п'ятитичинкова, вільха клейка, клен ясенolistий. Чорновільшанники більше

приурочені до притерасних понижень, де ґрунти заболочені (заплава Південного Бугу від м. Хмельницького до м. Меджибожа). Висота дерев у середньому 15–19 м, діаметр стовбурів – 30–40 см. Основною деревоутворюючою породою є вільха чорна, разом з нею часто зростають деревні породи верби козячої, верби ламкої, клена ясенolistого. У підліску домінують бруслина бородавчаста (*E. verrucosa* Scop.), бруслина європейська, бузина чорна, верба вушката.

Осикові ліси поширені в степовому Побужжі (околиці сіл Грушівки, Куріпчиного, Іванівки Миколаївської області). Тут долина річки має вузьку каньйоноподібну форму й ліси, які зростають на крутих схилах, повністю заліснюють вузькі ділянки заплави. Деревостан осикових лісів формують осика, тополя чорна й тополя біла. Висота дерев у середньому 15–19 м, діаметр стовбурів – 30–40 см. У підліску зростають бруслина бородавчаста, верба ламка, верба козяча, крушина ламка (*Frangula alnus* Mill.), терен колючий, бузина чорна.

Лісокультурні ландшафти заплави – це ліси насаджені людиною. У посадках можна зустріти всі види деревних порід, що формують умовно натуральні ліси. У заплаві Південного Бугу, особливо в середній та нижній частинах течії річки, поширений особливий тип лісокультурних ландшафтів заплави – стрічкові насадження. Як правило – це полезахисні, прияружні та придорожні лісові смуги. Крім характерних для заплави порід тут висаджують: дуб звичайний та північний (*Q. borealis* Michx), робінію звичайну, різні види клена, липу серцелисту, березу бородавчасту (*Betula pendula* Roth), граб звичайний, ялину європейську та сосну звичайну; плодові дерева: яблуню домашню (*Malus domestica* Borkh.), грушу звичайну (*Pyrus communis* L.), сливу домашню (*P. domestica* L.), черешню (*Cerasus avium* (L.) Moench), шовковицю білу (*Morus alba* L.) та чорну (*M. nigra* L.); кущі: обліпиху крушиноподібну (*Hippophaë rhamnoides* L.), різні види глоду, скумпію звичайну (*Cotinus coggygria* Scop.), шипшину собачу (*Rosa canina* L.) тощо.

Так, на прирусловій частині правобережної заплави Південного Бугу поблизу с. Печери Вінницької області зростає лісова смуга вільхи чорної. Посадка на заплавних дерново-шаруватих суглинках розташовується на висоті 1,5–2 м над урізом води. Деревина посаджені у три ряди. Ширина смуги – 11–15 м, довжина – понад 300 м. Висота дерев – 10–12 м при середньому діаметрі стовбура 19 см. Вік

насаджень – 10–15 років. Лісосмуга використовується як місце відпочинку туристів.

У правобережній заплаві Південного Бугу поблизу м. Вознесенська Миколаївської області в полезахисних смугах використані посадки шовковиці білої та робінії звичайної на важкосуглинистих лучно-болотних слабкосолонцюватих ґрунтах. Деревя посажені рядами від 5 до 25 смуг. Ширина посадок від 18 до 90 м, довжина залежить від параметрів полів – 0,7–1 км. Висота дерев – 2,5–5 м, при середньому діаметрів стовбура 10 см. Вік насаджень – 5–10 років.

Зараз у заплаві Південного Бугу числиться лише 5 природоохоронних об'єктів загальнодержавного значення: НПП «Бузький Гард» (Миколаївська обл., ландшафтний заказник «Коростовецький» (Вінницька обл.), гідрологічний заказник «Башта» (Хмельницька область), пам'ятка садово-паркового мистецтва парк імені 50-річчя Жовтня (м. Хмільник, Вінницька обл.). Створюючи на основі лісових антропогенних ландшафтів нові природоохоронні території, можна збільшити площу природно-заповідного фонду України та зберегти унікальні ландшафти долини Південного Бугу.

АНАЛІЗ ЖАРОСТІЙКОСТІ РОСЛИН *LOLIUM PERENNE* L.

О.Ю. ЛЕЩЕНКО,

Національний університет біоресурсів і природокористування

Ю.В. ЛЕЩЕНКО.

Національний науковий центр Інститут землеробства

НААН України

Lolium perenne L. (пажитниця багаторічна) – багаторічна рихлокущова трав'яниста рослина, яка є однією з основних культурних рослин у газонознавстві та кормовиробництві помірних регіонів всього світу. Результати досліджень свідчать (Чоха, 2005; Рахметов, 2014), що сорти рослин *L. perenne* L. вітчизняної селекції